

DAHİLİYE UZMANI MUZAFFER HACİHASANOĞLU'NUN ÖYKÜLERİNDE TIP, HEKİMLİK VE MESLEK AHLAKI

MEDICINE, MEDICAL PROFESSION AND PROFESSIONAL ETHICS IN THE STORIES OF INTERNAL MEDICINE SPECIALIST MUZAFFER HACİHASANOĞLU

Hasan ERBAY *

* Dr. Öğr. Üyesi, M.D., Ph.D., MBGPH, Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, 03200, Afyonkarahisar, TÜRKİYE, e-mail: hasanerbay@yahoo.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5436-3961>

Geliş Tarihi: 29 Aralık 2020; Kabul Tarihi: 27 Ocak 2021
Received: 29 December 2020; Accepted: 27 January 2021

ÖZET

Bu çalışmada, dahiliye uzmanı Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun öykülerindeki tıp, hekimlik ve meslek ahlaki konuları ele alınmıştır. Yayınlanmış beş öykü kitabındaki öyküler, yazarın hekim kimliği ve bu kimliğin öykülerine yansımaları üzerinden yorumlanmıştır. Yazarın hayatından kısa bir özetle başlayan metin, eserlerin tümünü kapsayan genel bir yorum ve ardından tıp, sağlık ve hekimlik konularını içeren öyküler hakkında yapılan değerlendirmeye devam etmektedir. Toplamda 59 öykü ele alınmış, bunlardan sekiz öykü esastan, 11 öykü ise içeriğindeki kimi unsurlar üzerinden yorumlanmıştır. Hacıhasanoğlu'nun öykülerinde etkili gözlem yeteneğinden kaynaklı gerçekçi tasvirler, güçlü bir anlatım ve halkın sorunlarına duyarlılık göze çarpmaktadır. Öykülerde genel olarak ölüm, umutsuzluk ve yoksulluk temaları baskındır. Öykülerde tıp etiğiyle ilgili konular, doğrudan ve açıkça ele alınmamakta ancak ilgili öykülerde anlatının geneli içinde babacıl yaklaşım (paternalizm), hasta mahremiyeti, hastaya gerçeğin söylenmesi ve hekim-hasta arasındaki güven ilişkisi konuları işlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tıp Öyküleri, Anlatı, Edebiyat, Tıp Etiği.

ABSTRACT

In this study, the issues of medicine, medical profession and professional ethics were discussed in the context of the stories by internal medicine specialist Muzaffer Hacıhasanoğlu. The stories in the five published story books were interpreted through the author's identity as a physician and its reflections on the stories. The text, which starts with a short summary of the author's life, continues with a general commentary covering all of the stories, and then an evaluation of the stories about medicine, health and medical profession. A total of 59 stories were handled, out of which eight stories were interpreted based on the essence, and 11 stories were interpreted through some elements of their

content. In Hacıhasanoğlu's stories, realistic descriptions stemming from his ability to observe effective, a strong expression and sensitivity to the problems of the public stand out. The themes of death, despair and poverty are dominant in the stories. Issues related to medical ethics are not addressed directly and explicitly in the stories, but the paternalism, patient privacy, telling truth the patient and the relationship of trust between the physician and the patient are covered in the relevant stories.

Keywords: Medical Stories, Narrative, Literature, Medical Ethics.

GİRİŞ

Muzaffer Hacıhasanoğlu, 1924 yılında Çankırı'da doğmuştur (Bozkurt 2013). Okumayazmayı öğrendiği andan itibaren okuma konusunda büyük bir heves duyan yazar, ilkokul ve ortaokulu farklı şehirlerde okuduktan sonra 1941 yılında Ankara Gazi Lisesi'ni bitirmiştir (Yılmaz 2013). İstanbul Üniversitesi'nde başladığı tıp eğitimini Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tamamlamıştır (Hacıhasanoğlu 2001). O yıllarda, dönemin önemli edebiyat dergilerinde öyküleri yayınlanmaya başlamıştır. Ülkenin farklı beldelerinde pratisyen hekim olarak görev yapmasının ardından, dahiliye uzmanlık eğitimini Ankara Numune ve SSK Hastaneleri'nde tamamlamıştır (Bozkurt 2013).

Hacıhasanoğlu, hekim olarak görev yaptığı köy ve kasabalarda yaşayan halkı, onların dertlerini, yaşam mücadelelerini başarılı bir şekilde gözlemleyip etkili bir şekilde kaleme almıştır. Edebiyatın farklı türlerinde; şiir, roman, düzyazı, deneme, gazete köşe yazısı ve öykü olmak üzere sayısız eser kaleme almıştır (Yalçın-Çelik 2002). Hacıhasanoğlu'nun yayınlanmamış pek çok eseri de mevcuttur (Bozkurt 2013). Yazar, yazma serüveninde özellikle öyküleri ile tanınmaktadır ve Çağdaş Türk Öykücülüğünün oluşum ve gelişimine yön veren isimler arasında gösterilmektedir (Andaç 1989). Öykü kitapları, yayımlanış tarihi sırasıyla; *Bir Tesbih Tanesi* (1951), *Bu Dağın Ardı* (1954), *Eller* (1979), *Dağ Başındaki Ölü* (1983) ve ölümünden sonra Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanan *Öyküler* (2001)'dir (Hacıhasanoğlu 1951, 1954, 1979, 1983, 2001). Derleme niteliğindeki son eserde, Hacıhasanoğlu'nun evvelce yayınlanmış öykülerinin yanında, önceki kitaplarında yer almamış altı öyküsü de bulunmaktadır. *Eller* isimli öykü kitabı ile 1980 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü'nü kazanmıştır (Necatigil 1999). Yazar, hem kendi döneminde hem de kendisinden sonra edebiyatta pek çok ismi etkilemiştir (Erciyes 2012)(Edebiyat Haber 2016). 1974 yılında emekli olduktan sonra Ankara'ya yerleşmiş, bir süre serbest hekim olarak çalışmıştır (Bozkurt 2013). 1983 yılında İstanbul'a yerleşen Muzaffer Hacıhasanoğlu, 17 Ocak 1985'te vefat etmiştir.

Hekim kökenli pek çok öykü yazarında olduğu gibi, Hacıhasanoğlu'nun eserlerinde de etkili gözlem yeteneğinden kaynaklı başarılı ve gerçekçi tasvirler göze çarpmaktadır. Öykülerini, kendi döneminde o türden bir sınıflandırma ve değerlendirmeye tabi tutulmamış olsa da günümüz için yeni bir alan iddiasındaki "tıp öykücülüğü" içerisinde yorumlamak olanaklıdır (Erbay 2017). Tıp öykücülüğü kavramı ile sağlık ortamını bir hekim ya da sağlıkçı gözünden yorumlayan, kurgusu tıbbi gerçeklere sıkı sıkıya bağlı, yazımında edebi kaygılar gözetilmiş, öykü türündeki eserler kastedilmektedir (Erbay 2018). Bu çalışmada, Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun öyküleri incelenmiş, öykü içerikleri hekimlik ve meslek ahlakı çerçevesinde yorumlanmıştır.

YÖNTEM

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun öykülerinde tıp, hekimlik ve meslek ahlakı konularını incelemek için yazarın, yayımlanmış beş öykü kitabı incelenmiştir. Bahsedilen konu bütünlüğü perspektifinde eleştirel ve yorumlayıcı bir yaklaşımla incelenen söz konusu beş kitap; *Bir Tesbih Tanesi* (11 öykü), *Bu Dağın Ardı* (10 öykü), *Eller* (11 öykü), *Dağ Başındaki Ölü* (20

öykü), Öyküler (daha önceki kitaplarda yer alan öyküler hariç 6 öykü)'dir. Yazarın yayımlanmış kitaplarındaki toplam 59 öykü değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmede, Hacıhasanoğlu'nun öyküleri edebi bağlamından koparılmadan; içerik, konu, anlatı, anlatı unsurları, hekimlik, hekimlik algısı, mesleki değerler, zaman, mekan ve dil özellikleri bakımından incelenmiştir. Eserler, şekilsel yönden de incelenmiş ancak imla ve dil bilgisi yönünden herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Çalışmanın sınırlarını net olarak belirlemek amacıyla, yazarın diğer edebi türlerdeki eserleri ile gazete ve dergilerde yayımlanmış ancak bir öykü kitabı bünyesinde yer almamış eserleri, bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

BULGULAR

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun öykü kitaplarında; *Bir Tespih Tanesi* (11 öykü), *Bu Dağın Ardı* (10 öykü), *Eller* (11 öykü), *Dağ Başındaki Ölü* (20 öykü) ve *Öyküler* (daha önceki kitaplarda yer alan öyküler hariç 6 öykü) olmak üzere toplam 58 tane öykü bulunmaktadır. Bu öykülerden yirmisinde hekimlik, sağlık, hastalık ve hekimlik mesleğinin ahlaki yönlerine dair kimi unsur ve anlatılar yer almaktadır. Tıp öyküsü bağlamında değerlendirilebilecek öykü sayısı sekizdir. Bu öykülerin isimleri; *Bir Fotoğraf Canlanıyor*, *Yanlı*, *Tokaç*, *Tahta Perdenin Arkası*, *Büyükler*, *Büyüyen Güneş*, *Ölüm ve Lokomotifler*'dir. Sağlık ve tıp ortamlarını kısmen içeren ya da tıp konusuna kısa bir bölümde değinen öykü sayısı 11'dir. İncelenen öykülerden 39 tanesi ise başka konulardan, olay ve süreçlerden bahsetmekte, çalışma konusunda dair unsurlar içermemektedir.

Muzaffer Hacıhasanoğlu, çalışma kapsamında incelenen kitapların kapaklarında ve künyesinde hekimliğine dair herhangi bir unvan kullanmamıştır. Öykülerinde ölüm, cahillik, dünyanın geçiciliği, batıl inançlar, açgözlülük, kumar, içkiye düşkünlük, adaletsizlik, yoksulluk ve özgürlük peşinde koşma gibi unsurlar belirgindir. Öykülerin bazılarında hastalık ya da ölüm süreçleri işlenmiş ve anlatının o kısımlarında belirgin ya da örtük biçimde bir doktorun varlığı dikkat çekmektedir. Öykülerdeki doktorlar genel olarak sessiz, ağızdan pek laf alınamayan, hastanın durumuna dair izlenimlerin yüz ifadelerinden öğrenilebildiği karakterlerdir. O dönemin tıp anlayışına uygun olarak, öykülerde anlatılan hekimler; hastanın neye ihtiyacı olduğunu, onun için en iyi şeyin ne olduğunu bilen ve hastaya fazla bilgi vermeden yapılması gerekeni yapan karakterde kişilerdir. Paternalist (babacı) hekim karakteri, bir hekimin yer aldığı hemen tüm öykülerde belirgindir. Öykülerdeki doktorlar ya hastanede görevlidir ya da hasta için eve çağırılmıştır.

Kimi öykülerde, karakterlerin kendi aralarındaki konuşmalarında yerel dil, özellikle de Orta Anadolu ağzı belirgindir. Genelde zayıf, fakir, umutsuz insanlar anlatılmıştır. Öykülerin anlatım tarzı genellikle tek bir anlatıcının ağızdan olsa da zaman zaman aynı öyküde farklı anlatıcıların ve karakterlerin ağızdan bir anlatım şekli de görülmektedir. Yazarın anlatısında zaman atlamaları da sık görülmektedir. Şimdiki zamandan bir olay anlatılırken, anlatı sert bir geçişle eskiden gerçekleşmiş bir olaya kayabilmektedir. Anlatı oradan devam ederken bu sefer de bir anda şimdiki zamana gelmektedir.

TARTIŞMA

Muzaffer Hacıhasanoğlu, edebiyatın farklı türlerinde eserler vermişse de edebiyat dünyasındaki yeri, esas olarak öykücülüğü üzerinden belirginleşmiştir. Yazar öykülerinde genelde kırsal kesimden, kasabadan, kimsesiz, fakir kimselerden bahsetmiştir (İleri 1975). Bu nedenle de toplumcu gerçekçi Türk Öykücülüğü içinde değerlendirilmektedir (Bozkurt 2013). Kimi öykülerde, karakterlerin kendi aralarındaki konuşmalarında şive, özellikle de Orta Anadolu ağzı belirgindir. Fakir, zayıf ve umutsuz insanlar üzerinden kurgulanan bu anlatılarda erkekler, sorunlu ve geçinilmesi zor karakterlerdir. Anlatılan erkekler çoğunlukla alkolle arası

iyi olan, ağzından kötü kelimeler çıkan ve bir dikiş tutturamamış tiplerdir. Kadınlarsa genellikle evine bağlı, evin direği ve hayat meşgalesi içinde yıpranan karakterlerdir.

Öyküler, genellikle bir anlatıcı üzerine kurgulanmış olsa da farklı karakterlerin dilinden anlatılar da görülmektedir. Bazı öykülerdeki zaman atlamaları okuru şaşırtacak derecede sert bir geçişle gerçekleşmektedir. Bu geçişler kimi zaman çok net olmamakta ve okuyucu için öyküyü anlamayı güçleştirici bir unsur haline gelebilmektedir. Eserlerde, başka vasıtalarla gerçekleşen yolculuk öyküleri olsa da esas yolculuk vasıtası trendir. Bu yolculuklardaki hareket unsuru, metinleri tekdüzelikten kurtarmakta ve anlatıya bir dinamizm katmaktadır.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun kitaplarında tıp öyküsü bağlamında değerlendirilebilecek eserler şunlardır:

Bir Tespih Tanesi (1951) kitabında;

Bir Fotoğraf Canlanıyor: Öykü, bir akşamüzeri yolda bulunan bir aile fotoğrafının gerçeküstü ancak çarpıcı bir anlatısıdır. Fotoğraf karesindeki kişiler teker teker canlanıp dile gelmektedir. Anlatılan, o esnada artık hiçbir ferdi hayatta olmayan, dağılmış, oradan oraya savrulmuş bir ailenin hikayesidir. Özellikle, doktor olan en küçük oğlanın, uyguladığı bir enjeksiyonla kız kardeşinin ölümünü hızlandırması etkili bir anlatımla sunulmaktadır. Öykünün bu bölümü hekim-hasta ilişkisi, mahremiyet ve hastaya zarar vermeme-yarar sağlama gibi temel tıp etiği ilkelerinin çatışması gibi konuları ele alması bakımından ilginçtir. Doktorun ketum tavrı ve hayatının son demlerindeki kız kardeşini tanımazlıktan gelmesi, olumsuz bir hekim imajı çizmektedir. İlerleyen satırlarda öğrenileceği üzere doktor, daha fazla acı çekmesin diye kız kardeşine öldürücü bir iğne enjekte etmiştir. Hekimliğin anlamı ve hekimin görevi üzerine eskiden beri süregelen bir tartışma, öykü vasıtasıyla farklı bir bağlamda ve yeniden gündeme getirilmiştir. Öykünün okuyucunun zihnine bıraktığı soru şudur; hekimin, acı çeken bir kişinin acılarını dindirmek için onun ölümünü kolaylaştırma ödevi ya da yetkisi var mıdır?

Yanlış: Öyküde, bir doktorun ölümüyle sonuçlanan bir cinayet anlatılmaktadır. Bir kabadayının işlediği bu cinayet, aslında bir yanlış anlamadan kaynaklanmıştır. Ancak bu gerçek, öykünün son satırlarına kadar ortaya çıkmaz. Anlatı, hatalı uygulandığı iddia edilen bir enjeksiyon sonucu ölen kadının intikamını almak isteyen bir kabadayı üzerine kurulmuştur. Öykü boyunca adamın geçmişine, çocukluğuna ve ahalinin gözündeki imajına değinilmektedir. Yanlış bir tıbbi müdahale nedeniyle bir hekimin öldürülüşünün anlatılması; öldürmenin yanlışlığı üzerinden değil de yanlış kişinin öldürülmesi üzerinden işlenmiştir. Oysa kendisi de bir tıp hekimi olan yazarın, esas olarak öldürme eyleminin yanlışlığı üzerinden bir anlatı benimsemesi beklenebilir. Günümüzde “sağlıkta şiddet” olarak isimlendirilen bu duruma, yıllar öncesinden bir öykü vesilesiyle dikkat çekilmiş olduğunu söylemek de olanaklıdır. Cinayete kurban giden doktor, biraz sonra kalkacak otobüse geç kalma pahasına gelen hastayı geri ve hastayı muayeneye etmiştir. Bu yaklaşım, biraz sonra öldürülecek hekimin aslında ne denli değerli olduğunu da göstermektedir.

Tokaç: Tüm özellikleriyle, bir tıp öyküsüdür. Kızını okula göndermemek için çareyi bir hastalık raporu almakta gören bir babanın ve kızının başından geçen bir hastane macerası anlatılmaktadır. Kırsal kesimden, şehre uzak bir beldeden sora sora hastaneye gelen baba-kız, doktora muayene olmak ve kızın okula gitmemesine bir gerekçe bulmak için rapor almak istemektedir. Kız masumdur; ona kötürüm birisi gibi görünmesi için nasıl bir numara yapacağını babası önceden nasihat etmiştir. Dört genç doktorun bulunduğu muayene odasında, kızın kendine belletilen rolü iyi oynaması nedeniyle, tanı konusunda doktorlar arasında bir fikir birliği sağlanamaz. Sonradan odaya giren yaşlıca bir hekimin müdahalesi ile kızdan röntgen filmi istenmesine karar verilir. Bu esnada yaşlı doktor, gençlerden birinin kulağına bir şey fısıldamış ve onu dışarıya göndermiştir. Baba-kız muayene odasından çıkıp röntgene doğru giderken, dışarıya onları gözetlemek için gönderilen genç doktor, kızın yürüyüşünde herhangi

bir sorun olmadığı bilgisini hocasına derhal ulaştırmıştır. Bu öyküde genç hekimler, ciddiyet yüklü ve mesleki bir disiplin altında resmedilmiştir. Onların hocası konumundaki hekim ise hastaların her türden numaralarını önceden kestirebilen, ileri görüşlü ve cin gibi bir adamdır. Öyle ki bu vakada, tahminleri doğru çıkmıştır. Hastane ortamının ciddiyeti, hademelerin tasviri ve doktorların disiplini çok canlı bir şekilde öykünün anlatımına sinmiştir.

Tahta Perdenin Arkası: Bir hastane ortamını anlatması nedeniyle, baştan sona bir tıp öyküsüdür. Yaklaşık üç aydır hastanede yatan bir adamın ağzından, bir servis anlatılmaktadır. Vizitler, asistanlar, çeşit çeşit hastalar, can sıkıntısı ve ölüm bu servisin genel havasını yansıtan kelimelerdir. Anlatıcı, uzun süreden beri hastanede olduğu için hastaneyle ilgili pek çok konuya hakimdir. Doktorlar genel olarak hastaların yalnızca tıbbi durumları ve ihtiyaçları üzerine odaklanmıştır. O nedenle de doktorlarla konuşmanın, onlarla iki kelam etmenin çok da mümkün olmadığı anlatılmaktadır. Elbette bunun istisnaları da vardır. Bir kadın asistan üzerinden dışarıya, orada sürüp giden hayat ve kitaplar hakkında her gün kısacık da olsa laflayabilmektedir hasta. Servisin az ötesinde, arka tarafı mescit biçiminde dizayn edilmiş bir alan vardır. Ölen hastalar, son olarak oraya götürülmekte ve tahta tabut içinde oradan çıkarılmaktadır. Anlatıcının hemen bitişiğindeki yatağa yeni gelen bir hasta, birkaç gün sonra o tahta kapıyı merak etmiştir. Bu noktada, anlatıcının ikilemi ve gerçeği eğip bükme çabası usta bir dille kaleme alınmıştır.

Bu Dağın Ardı (1954) kitabında;

Büyükler: Bir hekim anlatısı üzerine kurulu bu öykü, Hacıhasanoğlu'nun en güçlü anlatılarından biridir. İçkiye düşkün ve içtiği zaman kafasının daha iyi çalıştığı konusunda şüpheleri olan bir hekim anlatılmaktadır. Anlatıcının, Descaters'in sözüne atıf yaparcasına, alkolün etkisi ile başı dönerken içinden şöyle geçmektedir; "Mademki hala düşünebiliyorum, varım." Öykünün hemen ilk sayfasında "Dr. Knock" isimli bir hekimden bahsedilmektedir. Dr. Knock'un bir sözü nazara verilmiştir: "Sağlam insanlar hastalıklarının farkında olmayanlardır." Yazar burada, o hekime itiraz eder; hatta biraz da kızarak: "İnsanlar sapasağlam yaşamalıydılar" der. Anlatıcı hekim, muayenehanesinin penceresinden gördüğü bir darp olayını unutamamıştır. "Bölüşemiyorlar dünyanın nimetlerini; halbuki herkese bol bol yeter." diye söylenmiştir. Erdoğan isminde, hasta bir çocuk için bir eve çağrılır. Yazarın yaşadığı dönemde eve doktor çağırarak, vizite ücretini karşılayabilen kimseler için sıradan, garipsenmez bir uygulamadır. Kendisinin eve çağırılma hikayesi ve çocuğun babasının o akşam pek çok mekanda aranarak zorla bulunması detaylıca anlatılır. Alkolün etkisiyle midir bilinmez, doktor hasta hakkında detaylı sorular sormaz; gelişmeleri, akşamdan beri çocuğun başındaki ninesi detaylandırır. Yazar, burada çocukla empati kurar ve çocuğun gündüz kar yemiş olabileceğini ancak bunun hoş karşılanması gerektiğini, kendi çocukluklarında hangi birinin bu türden bir arzuya kapılmadığını sorgular. Çocuğun koltuk altına koyduğu derece, otuz dokuzun üstünde çıkar. Doktor, bu sayısal veriyi aileye söylemez; zaten hiçbir zaman da söylememektedir. Bir nevi ketum bir insan havası vardır doktorda. Ancak yine de aileye moral verir, ateşi evet biraz yüksektir ama çocuk iyileşecektir. Bir enjeksiyonun ardından Erdoğan için hazırladığı reçeteyi aileye uzatır. Bütün bu olay örgüsünde doktorun, yaşama dair ve hasta çocuklara dair duruşu satır aralarında kendini ele vermektedir. Anlatıcı şöyle demektedir: "Erdoğan iyi olacaktı, bütün çocuklar iyi olmalıydı. Gerçi dünya yaşamak için kafi derecede iyi değildi. Fakat hayatı, acısıyla, tatlısıyla kabul etmek lazımdı. Yaşanmamış, hakkı verilmemiş bir an bırakmamalıydı."

Dağ Başındaki Ölü (1983) kitabında:

Lokomotifler: Hastane ortamını, muayene öncesi sıra bekleyen hastaların kendi aralarındaki konuşmalarını ve muayene sırasında yaşananları anlatan bir öyküdür. Dönemin sağlık uygulamalarına, hastane ve eczane usullerine dair bilgiler de mevcuttur. Sabahleyin işyerinde bayılan bir adamın ağzından anlatılan öyküde, doktorlara dair olumlu bir yaklaşım sezilmektedir. Anlatıcı, doktorların işinin zor olduğunu ve hastaları kapıda bekletiyorlarsa

bunun elbette bir sebebinin olduğunu düşünmektedir. Dönemin hekimlik uygulamaları yaklaşımı çerçevesinde paternalist (babacıl) bir hekimle karşılaşmaktadır. Hastalığının korkulacak bir şey olup olmadığını soran hastaya doktor; “Yok oğlum, merak edilecek bir şey değil; üşütmüşsün” şeklinde cevap vermektedir. Hasta, evli-barklı, çoluk çocuk sahibi bir adamdır. Öyküde doktorun yaşıyla alakalı bir bilgi verilmemektedir. Ancak yine de doktorun hastaya hitap şekli olarak “oğlum” kelimesini tercih etmesi babacıl (paternalist) yaklaşımın açık bir kanıtıdır. Doktor, aynı zamanda hastayla iletişim bakımından da oldukça profesyonel bir tavır sergilemektedir. Hastaya hastalığını açıklamış, ilaçlarını nasıl kullanacağını, yeniden ne zaman geleceğini ve kaç gün istirahatlı olduğunu detaylıca anlatmış; hasta odadan çıkarken de onu teskin etmeyi ve ilaçlarını düzgün kullanırsa hiçbir şeyi kalmayacağını söylemeyi de ihmal etmemiştir. Hekimlik meslek ahlakının temel konularından olan hekim-hasta ilişkisine dair unsurlar, yerli yerinde ve güzel bir örnekle anlatılmaktadır. Öykünün, tıp meslek ahlakına dair kimi unsurları görünür kılmadaki rolü bakımından, bu eser güzel bir örnek sunmaktadır. Etkili bir hekim-hasta ilişkisinin önemi, edebi kaygılar da barındıran bir metin üzerinden, başarıyla gözler önüne serilmektedir.

Ölüm: Öykü, köydeki bir hastaya bakmak için çamurlu bir yolda, at sırtında ilerleyen bir doktor hakkındadır. Kırsal kesimde hasta, hastalık ve hasta yakını kavramları gerçekçi bir dille anlatılmaktadır. Nefes darlığı çeken yaşlı kadın, çevresini saran konu-komşu ve hasta yakınları, hastanın geçmişiyle ve çevresindekilerde kendi içinde hesaplaşması çarpıcı bir dille anlatılmıştır. Öykünün sonuna doğru, çamurlu yoldan kasabaya geri dönerken meraklı bir yol arkadaşı vardır doktorun. Kendini hastanın yanındaki adamın oğlu diye tanıtan bu genç, hastanın daha ne kadar yaşayacağı ile ilgili ısrarlı bir merak içindedir. Sorduğu sorulara karşı doktor, profesyonel ve gerçekçi yanıtlar vermiş; ölüm vaktini tayin etmenin doktorların görevi olmadığını belirtmiştir. Tüm anlatı boyunca doktor hayata ve yaşama karşı pozitif bir yaklaşım içindedir. Umutla canlanmakta olan doğayı, açan çiçekleri, tomurcukları ve umudu nazara vermektedir. Öykü boyunca, hekimlik mesleğinin hastayı teskin etmek ve ona umut vermekle ilgili geleneksel ahlaki yaklaşımını benimsemiş bir hekim resmedilmektedir. Umutsuzluğa yer olmayan, tıbben yapılması gerekenlerin büyük titizlikle yapıldığı ve gerisinin artık o beden için iyileşme arzusu ve becerisine bırakıldığı bir yaklaşım söz konusudur. Öykü aynı zamanda hastanın hem beden mahremiyetine hem de sağlık bilgisi mahremiyetine dair ince göndermeler de içermektedir. Hasta muayene olurken daha önceden odaya dolmuş herkes dışarı alınmıştır. Kasabaya dönüşte ona mihmandarlık eden gence doktor, onun gerçekte kim olduğunu bilmeden, hastayla ve hastalığıyla ilgili önemli bilgiler vermemiştir. Sonrasında genç kendisinin, o yaşlı kadının oğlu olduğunu belirtmesine rağmen, doktorun hastayla ilgili verdiği bilgiler, hastaya dair az önce verdiği bilgilerden farklı değildir. Öyküde, meslek ahlakı bağlamında hasta mahremiyetine ve hastanın sağlık durumuna ilişkin bilgilerin kiminle paylaşılacağına dair doktorun gerçekçi ve tutarlı bir yaklaşım sergilediğini söylemek mümkündür.

Büyüyen Güneş: Yengesini öldürmek suçlamasıyla nezarete atılan sıksa bir gencin öyküsü anlatılmaktadır. Ağabeyinin askere gitmesinden bir süre sonra yengesinde öfke atakları başlayınca kadını bir doktora götürürler. Kendisine “sinir” teşhisi konulan kadına ilaç tedavisi başlanır. Öyküde bu durum açık bir şekilde belirtilmese de bir süre sonra kadında “öfori” hali dikkat çekmeye başlar. Öykü kahramanının yaşıtı ve çocukluk arkadaşı olan kadın aşırı mutlu, heyecanlı ve kahkahaları yeri göğü inletir hale gelmiştir. Bir gün akranlarından biri bu genç adama, yengesinin bir başkasıyla aşk yaşadığını ima eden bir laf atar. Bu ima, günlerce gencin zihnini allak bullak eder, kendisiyle birlikte dağ-bayır dolaşır. Yengesiyle ormana ağaç kesmeye gittikleri bir gün, nasılsa balta gencin elinden kayar, nasılsa kadına isabet eder ve kadın oracıkta ölür. Aslında genç bunu bilerek, isteyerek yapmamıştır. Olay yerine köylüler toplaşır, ardından savcı ve doktor gelir. Genç, yaşanan bu acı hadiseyi tanık olarak savcıya anlatırken

doktor da beri tarafta, açıkta otopsi yapmaktadır. Doktor, testereyle gelinin kafasını keserken yanındakilere: “Hep tomruk kesilmez ya!” şeklinde bir laf eder. Öykünün burasında, hekimlik pratiği ve ahlakı açısından iki mühim unsur söz konusudur. Birincisi, otopsi işlemi herkesin ortasında, insanların gözü önünde yapılmaktadır. Özelde beden mahremiyeti, genelde ise hasta mahremiyeti bakımından sorunlu bir uygulama söz konusudur. Diğeri ise hekimin insani duyarlılıktan uzak espri anlayışıdır. Tomruk kesmekle, insan kafatasını kesmeyi bir tutar gibi görünen bu sözler, ulu orta söylenmiş, belki de bu sözlere çevredekilerin gülmesi istenmiştir. Öykünün bundan sonraki kısmı nezarethane ortamının anlatımıyla devam etmektedir.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun tıp ve hekimliğe dair unsurlar içeren 11 öyküsünde ise sağlık ortamlarına ve toplumun sağlık algısına dair konular, ya öykünün bir kısmında yer almakta ya da kısa bir değinme ve ima ile geçiştirilmektedir. Bu bağlamda değerlendirilen öykülerden *Bu Dağın Ardı* kitabında iki öykü göze çarpmaktadır. Kitaba da ismini veren *Bu Dağın Ardı* isimli öyküde Hipokrat'ın “Hayat kısa, sanat uzun” aforizmasına bir atıf vardır. Geminin genç ve sevimli doktorundan bahsedildiği kısımda ise doktor, gemiden dışarı adım atmadığını, ilk başlarda her yer ona farklı gelse de artık her yerin kendisine aynı geldiğini söylemektedir. Kitaptaki *Akşam Gazetesi* başlıklı öyküde ise tıp öğrencisi olmayan ancak kaçak olarak ameliyatlara girip çıkan bir gençten bahsedilmektedir. Sonra anlatıcı, birden kendi tıp öğrenciliğine geçiş yapmaktadır. Bir cerrahi hocasının dersinde, derse niçin az kişi geldiğinden bahsedilmekte ve hocanın “Dışarısı dershaneden güzel, acaba ondan mıdır?” şeklindeki sorusunu hatırlamaktadır. Hoca, bu sorunun cevabın beklemeden, hazırlıkları henüz tamamlayan asistanlarla birlikte bir bacak ampütasyonuna girişmektedir.

Hacıhasanoğlu'nun *Eller* kitabında ise konuyla ilgili altı öykü bulunmaktadır. *İhtiyarın Ağaçları* isimli öykü, ilk cümlesinden itibaren ölüm yatağındaki hastayı çok başarılı şekilde betimlemektedir. Bu betimleme başarısında yazarın bir hekim olmasının şüphesiz katkısı vardır. Öyküde doktorlar, hastaya tuzu ve yağı yasaklamış; çeşitli ilaçlar ve serumlar reçete etmişlerdir. Hastaya sigara da yasaktır. Ancak hasta, kendince bu yasağa itiraz etmekte ve bir savunma mekanizması olarak, bebekliğimden beri içiyorum ben bunu, demektedir. Doktorların, bırakamazsan ölürsün, uyarıları işe yaramış ve hasta bir yıl sigara içmemiştir. Ancak bu sefer da hasta “bıraktım aha bir yıldır, yine ölüyorum” diye, gıyabında doktorlara sitem etmektedir. Bu öyküde, hekim-hasta ilişkisindeki güven unsuruna bir göndermede bulunduğu düşünülebilir. Halkını iyi tanıyan bir hekim olarak, insanların gözünden doktor tavsiyelerine karşı gelişen savunma mekanizmasını ustaca işlemektedir yazar. Bu öyküde ayrıca, yaşlı hastanın birkaç doktor tarafından görülmesi ve doktorlar arasında adı konmamış bir hiyerarşi olduğu fikri de işlenmektedir: “[Babamı] Antep'e ilettik, Amerikan doktoruna gösterdik; Ankara'ya ilettik, İstanbul'a ilettik, profesörlere muayene ettirdik...”

Yine *Eller* kitabında, *Gelinimiz* isimli öykünün bir yerinde beyin kanaması geçirdiği öngörülen bir hastadan bahsedilmektedir. Öyküde tıp mesleğinin içinden birinin dokunuşlarıyla, gerçekçi bir hasta öyküsü anlatılmaktadır. *Eskimiş bir Marangoz* öyküsünün bir yerinde ise mide yıkama işlemi için kullanılan nazogastrik sondadan bahsedilmektedir. “... o lastik hortumu yuttururlar ki adama, anandan emdiğin süt burnundan gelir. İrezillik diz boyu çıkar.” Bir dahiliye hekimi olan yazar, nazogastrik sondayla ilgili deneyimlerini içeriden bir gözlemlerle, ancak halk ağzıyla yazıya dökmüştür. Yazarın öykülerinin ekserisi hüznünlü bir sonla bitmese de betimlemeleri oldukça başarılı olan bu öykü etkileyici bir hüznünlü sonla bitmektedir.

Eller kitabındaki *Traktör* isimli öykünün bir yerinde anlatıcı, anne ve babasının kendisi beş yaşında iken ter hastalığından ardı ardına öldüğünden bahsetmektedir. Burada bahsedilen ter hastalığının mahiyeti tam anlaşılammıştır. Bir dahiliye hekiminin böyle bir isimlendirmeyi tercih etmesinin sebebi, acaba “hiperhidroz” olarak bilinen aşırı terleme durumunun halk dilinde kullanılış biçimi midir, yoksa başka bir hastalığa mı işaret etmektedir? Bir karı-kocanın, hiperhidrozdans dolayı peşi sıra ölmeleri pek akla yatkın bir senaryo değildir. Diğeri ihtimal ise

bu hastalığın, bugün başka bir isimle anılan ve muhtemelen bulaşıcı özelliği de olan bir hastalık olmasıdır. Diğer öykülerinde hastalıklar ve sağlık ortamları konusunda oldukça gerçekçi betimlemeler yapan yazarın, bu öyküde bu türden bir gerçekçi yaklaşımdan uzak durması elbette beklenemez.

Ben, Molotof, Çörçil, Yosma başlıklı öykünün bir yerinde, fakirlik içindeki bir adamın annesini hastaneye götürmesi anlatılmaktadır. "...pazartesi günü anası yeniden götürecektir hastaneye. Babam, bu doktorların bir dediği ikinci dediğini tutmuyor ki... Boğazına iyi bakmalıymışız. Neynen bakacağız, orasını da deyiverseler ya..." Bu öyküde de yine fakirlik ve kıt kanaat geçinme üzerinden bir anlatım söz konusudur. Hekimlerin hastaya farklı tanımlar koyması ve her hekimin farklı bir tavsiyede bulunması, hekim-hasta arasındaki güven ilişkisinin zedelenmiş olduğu şeklinde yorumlanabilir. İşin içine bir de fakirlik girince, hasta yakını doktorların tavsiyesini alaya alır bir tavra bürünmüştür.

Yine *Eller* kitabında, *Faytona Ağıt* isimli öykünün bir yerinde, bir yıldan beri yatan bir adam için; "doktorlar en sonunda kanser deyip çıkmışlardı işin içinden" şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu anlatım biçiminde de yine konuya halk gözünden bakan bir yaklaşım mevcuttur. Anlatımdan, bir yıl boyunca hastaya herhangi bir tanı konulamamış olma ihtimali anlaşılmaktadır. Tanı konulduğu anda da artık hekimler hastanın sorumluluğu sanki devretmiş ve hastayı kaderiyle baş başa bırakmış gibidirler. Yazarın, tıpla ilgili çoğu öyküsünde olduğu gibi burada da tıbbi dışarıdan bir bakışla ele aldığı ve halkın bakış açısına göre yorumladığı görülmektedir. Öykünün ilerleyen kısımlarında ise bu sefer başka bir vesileyle konu yine hekimlere gelmiştir. Almanya'ya işçi olarak gitmek isteyen bir gence "akciğerlerinde kireçlenme var" denmiştir. Genç, bu Alman hekimin raporu nedeniyle hayal kırıklığına uğramış ve Almanya'ya gidemeyecek olmanın verdiği üzüntüyle iyice elden ayaktan düşmüştür. Genç bu şüpheye daha fazla tahammül edemez ve bu sefer gider, başka bir hekime muayene olur. Oradaki hekim gencin akciğer röntgenini çeker ve: "Yok bubam, aslan gibisin, tedaviye gerek yoktur. Her insanda bulunur o, Alaman doktorunun kireçlenme dediği" der. Gence reçete bile yazmaz. Bu öyküde hekimlik, milliyetçilik ve insan psikolojisinin kolay örselenebilirliği gibi unsurlar; bu kısa bölümde bile, okuyucuyu derinden etkileyecek bir anlatımla sunulmaktadır.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun *Dağ Başındaki Ölü* isimli kitabındaki yine aynı isimli öyküde, bir arazi meselesi yüzünden az önce öldürülmüş genç bir adamın ağzından bir anlatı sunulmuştur. Öyküde kırsal kesimdeki sosyal ilişkiler, çelişkiler, konuyu bağlamından uzaklara taşıyan dedikodular ve genci kimin öldürdüğüne dair belirsizlikler ustaca işlenmiştir. Ölümün tespiti için o dağ başına gelen savcı ve hükümet doktorunun diyalogları ve otopsi sürecinin bizzat ölünün ağzından anlatılması ilginç bir anlatı örneğidir. Otopsiye dair ayrıntılar ve konunun teknik yönü, anlatımın o türden süreçlere hakim birinin kaleminden çıktığını göstermektedir. Hacıhasanoğlu bu öyküde, başka alandan birisinin bu denli içeriden bir anlatım ortaya koyamayacağı, etkili ve çarpıcı bir dil kullanmıştır. Kitaptaki bir başka öykü olan *Çiçekler*'de ise ölüm döşeğinde olan ve geçmişiyile bugünü arasında bir hayal dünyasında gidip gelen yaşlı bir adam anlatılmaktadır. Diğer bazı öykülerinde olduğu gibi yine anlatımın bir yerinde doktorlardan, hastaneden ve ağrı çekme halinden bahsedilmektedir. Hastayı muayene eden doktor, hasta hakkında pek bir şey söylememekte ancak yüz ifadesinden hastanın durumunun pek de iç açıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu öyküde bahsi geçen doktorlar da yine oldukça ketum, hasta hakkında fazla kelam etmeyen ve kendi aralarında konuştuklarında dediklerinden pek bir şey anlaşılmayan insanlardır. O yılların klasik paternalist (babacıl) hekim yaklaşımı, bu öyküde de tüm çıplaklığıyla kendini hissettirmektedir.

SONUÇ

Hekim kökenli bir yazar olarak Muzaffer Hacıhasanoğlu öykülerinde tıp, sağlık ve hekimliğe dair unsurları ustaca kullanmıştır. Dönemin sağlık anlayışını ve hekim algısını, kimi öykülerinde halk diliyle kimi öykülerinde ise sürece hakim bir anlatıcı diliyle ortaya koymaktadır. Hacıhasanoğlu öykülerinde kasaba ve köy insanını içten ve gerçekçi bir tarzla anlatmaktadır. Özellikle, konusu hastalık ve sağlık üzerine kurulu öykülerde hastalık tasvirleri, çevre betimlemeleri, kurgulanan mekan, bu mekanın devamlılığı ve karakter analizleri öykünün sonuna kadar dinmeyen bir merak ve heyecanla okuyucu kuşatmaktadır. Ölüm, umutsuzluk, içkiye düşkünlük ve yoksulluk Hacıhasanoğlu'nun öykülerinde sıklıkla temas edilen, açıkça bahsi geçmese bile okura hissettirilen bir durumdur. Bu özellik, yazarın toplumcu gerçekçi yaklaşımının bir yansıması olarak düşünülebilir. Yazarın sağlık ve hekimlik temalarını işlediği bu öyküler, tıp öyküleri kapsamında yorumlandığında oldukça etkileyici, anlatımı başarılı, betimlemeleri gerçekçi ve bu alana ilgi duyan okuyucu için içeriden, sınımsız bir anlatı sunmaktadır.

Sağlık ve hekimlik temalarının yer almadığı diğer öykülerinde de yine aynı etkileyici anlatım görülmektedir. Yazarın bazı öykülerinde, açıkça ifade edilmese de okuyucunun zihninde ahlaki bir ikilem ortaya çıkaracak unsurlar da yer almaktadır. Ancak bu ahlaki unsurlar, yazarın özellikle bu çalışmada tıp öyküleri olarak nitelendirilen eserlerinde daha belirgindir. Hekimlerin belli bir disiplin anlayışını temsil eden ketum duruşlarını, profesyonelliğe atfedilen kuşatıcı ve babacıl tavırlarını, olumsuz örnekler üzerinden resmedilen kimi davranış ve söylemlerini, bu öykülerin tıp etiğine temas eden yönleri olarak yorumlamak mümkündür. Hekimlikle ilgili öykülerin genelinde babacıl yaklaşım (paternalizm), hekim hasta ilişkisinde güven unsuru, hastaya yarar sağlama, hastayı teskin etme, kötü haberin verilme şekli ve hastaya her daim umut verme gibi hekimlik meslek ahlakının temel unsurları yer almaktadır. Muzaffer Hacıhasanoğlu, edebiyatımızda öykü türünde nitelikli eserler vermiş başarılı bir yazar olmasının ötesinde; hekimliği dolayısıyla, tıp öyküleri bağlamında farklı bir okuma serüveni arayışındaki okurlar için mutlaka dikkate alınması gereken, gelecekte muhtemel ki değeri daha çok anlaşılacak, bu toprakların hikayesine odaklanmış, etkileyici bir dili olan, mümtaz bir hekim-yazardır.

KAYNAKLAR

- ANDAÇ, F. 1989. *Gerçekçilik Yolunda*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- BOZKURT, M. 2013. “Muzaffer Hacıhasanoğlu Hayatı, Sanatı ve Eserleri.” Bozok Üniversitesi.
- Edebiyat Haber. 2016. “İşte, Fadime Uslu'ya Göre Gündemde Olmayan 15 Değerli Kitap!” Retrieved (<https://www.edebiyathaber.net/iste-fadime-usluya-gore-gundemde-olmayan-15-degerli-kitap/>).
- ERBAY, H. 2017. “Tıp Etiği , Öykü ve Yazmak Üzerine.” *Türkiye Biyoetik Dergisi* 4(1):29–35.
- ERBAY, H. 2018. “‘Tıp Öykücülüğü’ Üzerine.” *Journal of Awareness* 2(Special 1 SE-Articles):47–54.
- ERCİYES, Ş. 2012. “Cemil Kavukçu İle Söyleşi.” *Öykü Teknesi* (25).
- HACIHASANOĞLU, M. 1951. *Bir Tespîh Tanesi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- HACIHASANOĞLU, M. 1954. *Bu Dağın Ardi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- HACIHASANOĞLU, M. 1979. *Eller*. İstanbul: Aydınlık Yayınları.
- HACIHASANOĞLU, M. 1983. *Dağ Başındaki Ölü*. İstanbul: Yazko.
- HACIHASANOĞLU, M. 2001. *Öyküler*. edited by N. Güngör. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- İLERİ, S. 1975. “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri.” *Türk Dili* 286.
- NECATİGİL, B. 1999. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. 18th ed. İstanbul: Varlık Yayınları.
- YALÇIN-ÇELİK, D. S. 2002. “Türk Edebiyatında Kısa Hikâye Hakkında Yapılan Çalışmalar.” *Türkbilig* (3):106–29.
- YILMAZ, M. 2013. “Çankırlılı Doktor Yazar Muzaffer Hacıhasanoğlu.” *Çankırı Postası*. Retrieved (<https://www.cankiripostasi.com/cankirili-doktor-yazar-muzaffer-hacihasanoglu-makale,319.html>).